

Περὶ τῆς κατασάσεως τῆς Ελλάδος
ύποκάτω τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας.

ΤΜΗΜΑ Ι'.

Μετὰ τὸ πέσιμον τῆς Αχαικῆς συμμαχίας, ἡ Ισορία
ὅτεν παριζάνει τὴν Ελλάδα, εἰμὴ ὡς μιὰν, διὰ πολλὰς γενεὰς,
δυναζευμένη καὶ καταφρονημένην ἐπαρχίαν. Τὰ Κράτη
όποῦ τὴν ἔσυνθεταν, ἐφύλαξαν μὲν τὰ περισσότερα εἶδος
Κυβεργήσεως κατ’ ὄνομα Δημοκρατικὸν, ἀλλ’ αὐτὸ ἐνεργοῦσε
κατὰ τὴν θελησιν τῶν Ρωμαίων, καὶ ὅχι κατὰ τὰς ἐπι-
θυμίας, ἢ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ. Ολη ἡ δύναμις ἐβάλθη
εἰς τὰ χέρια τῶν πλουσιωτέρων τάξεων καὶ ὃν κανεὶς πα-
ρεπονεῖτο εἰς τὴν ἀπόφασιν τινὸς Κριτηρίου, ἢ Αρχείου,
ὅτεν εἶχεν ἄλλο Κριτήριον ἐκκλήσεως νὰ προσρέξῃ, πάρα
πρὸς τὸν Ρωμαῖον Κυβερνήτην. Ολίγα παραδείγματα εύ-
ρισκονται εἰς τὴν Ισορίαν τοῦ κόσμου, ὅπου ἡ ἀθικὴ
ὑπεροχὴ, ὅποῦ εἶχαν οἱ κατακτηταὶ ἐπάνω τῶν κατακτη-
μένων, κατέσησε παρόμοιον σύσημα ὠφέλιμον. Τὸ κοινό-
τερόν του ἀποτέλεσμα πρέπει νὰ ἔναι, ὅτι τὰ ἀδικα δὲν
θὰ εὔρισκουν θεραπείαν, ἐπειδὴ ὁ ξένος ἐξουσιαστὴς ἢ θὰ
ἔχει διάθεσιν, διὰ τοῦτον τοῦ ἥσυγίαν καὶ διὰ προσωπικὴν
γνωριμίαν, νὰ γαρίζεται εἰς τοὺς ἀδικοπραγοῦντας ἀξιω-
ρατικοὺς, ἢ ἄλλέως, θὰ ἐνδυναμώνει καὶ τὰ παραμικρὰ
ἐγκαλέσματα, μὲ σκοπὸν ὅτι, οἱ ἀξιωματικοὶ, εὐρίσκοντες
τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν των εἰς τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ
Ανθυπάτου, νὰ μὴν δείχγουν ἐναντιότητα εἰς τὴν αὐτο-
δέσκοτόν του θελησιν, οὐδὲ νὰ χαλεψώνουν τὰς ἀρπαγάς
του. Άληθινὰ, ἡ καταδυνατεία τῶν Ρωμαίων ἀξιωματικῶν
ἡτον βέβαια πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνην, ὅποῦ ἴσως

θὰ ἔδειγνεν ὁ ἐντόπιος Αριστοχράτης¹ ἐπειδὴ αὐτὸς, λείποντάς του καὶ κάθε ἄμεσος χαλινὸς, εἶχε κάποιαν φυσικὴν συμπάθειαν πρὸς ὑποκείμενα σενὸς ἐνωμένα μαζῇ του κατὰ τὰ γῆτη, γλῶσσαν, καὶ αἷμα² καὶ τὴν ἐπιψυμίαν, σχεδὸν κοινὴν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοῦ νὰ γίνεται ἀξιοσέβαστος εἰς ἐκείνους, μὲ τοὺς ὄποιους ἔπειτα νὰ περάσῃ τὴν ζωὴν του, ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι ἦταν ζένοι, πολὺ διαφορετικοὶ σὰ γῆτη ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, καὶ καταφρονοῦντες δλους ἀπὸ τοὺς ὄποιους διέφεραν. Εξέλλοντα εἰς τὴν Ελλάδα διὰ ἔνα χρόνον, μὲ σκοπὸν, εἰς ἐκεῖνο τὸ διάσημα, ν' αὐξήσουν τὴν λαμπράν τους τύχην, η νὰ ἐπιδιορθώσουν τὴν κατασκορπισμένην τους περιουσίαν.

Αὐτὰ δῆμοις ἦταν κακὰ, τῶν ὄποιων τ' ὀλόκληρον ξεδίπλωμα δὲν συνέβη ἀμέσως μετὰ τὴν κατάκτησιν³ ἐπειδὴ, προσωπικὴ φιλαργυρία καὶ δικψθυρὰ δὲν ἦταν ἀκόμη κατασημένα, ώς τὰ ἐπικρατοῦντα πάθη τῶν Ρωμαίων ἀξιωματικῶν. Άλλ' ὁ χαλασμὸς τῆς ἑθνικῆς ἐνεργητικότητος εἰς τὴν Ελλάδα, καὶ ὅλων τῶν τολμηροτέρων καὶ ἀνδρικωτέρων ἀρετῶν, ἦταν οἱ καθαυτὸ σκοποὶ, εἰς τοὺς ὄποιους η πολιτικὴ τῶν Ρωμαίων πάντα ἀπέβλεπεν, ἀκόμη καὶ πρὶν ἡ Αγαῖα καταντήσῃ νὰ γίνῃ ἐπαρχία των. Λύται αἱ ἀρεταὶ, καὶ ἐκείνη η ἐνεργητικότης ὀγλίγωρα ἐνεκρώθησαν, εὐθὺς ὄποιος ὁ Ρωμαϊκὸς ζυγὸς ἀρχίζει νὰ καταθλίβει τοὺς Ελληνας, καὶ νὰ τοὺς ὑπερῆ ἀπὸ κάθε οὐσιώδη πολιτικὴν συνεργίαν εἰς τὰ πράγματα τῆς πατρίδος των. Άλλ' αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ ὑπῆρξαν προτήτερα μεταξὺ τῶν Ελλήνων εἰς τρόπον λαμπρότερον, ἀφ' ὅτι γῆθελαν νὰ ὅμολογήσουν οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὄποιοι, ἐκδικούμενοι τότε τὸν ὑπερήφανόν τους φύόνον, διότι η Ελλὰς ἐσάθη πολιτευμένη ἀρχήτερα τῆς Ρώμης, διότι οἱ Ελληνες ἦταν ὅμολογοι μένως ὑπερδόξασιοι διὰ τὴν ἐντέλειαν τῆς φιλολογίας καὶ τῶν τεχνῶν, καὶ διὰ τὸ ὑψός καὶ τὴν βαθύτητα τῶν φιλοσοφικῶν τους θεωροῖσην, διακήρυτταν μὲ ὑπερ-

βολὴν ἔπειρειν, ὅτι ἡτον ἀνώτεροι τῶν Ελλήνων, κατὰ τὴν
ἀνδρίαν, σαθρότητα, καὶ πρακτικὴν σοφίαν. Εἶναι σφαλερω-
τάτη ἴδεα, προεχομένη Ἰσω, ἀπὸ τὴν φανερὰν χειροτέ-
ρευσιν τῶν δύω περιφημοτάτων πολιτειῶν, δηλ.: τῶν Αθηνῶν
καὶ τῆς Λακεδαιμονίου, τὸ νὰ ὑποθέττουν, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς
ἐλευθερίας ἡτον ἀπεσβύσμενον εἰς τὴν Ήλλάδα ἀπὸ τὸν καιρὸν
τοῦ μεγάλου Αλεξανδρου. Αὐτὸ κατεθλίβη ἀληθινὰ διὰ ἀρ-
χετὸν καιρὸν, ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν διαιμαχομένων ἐκείνου
διαιδόχων Ἀπαντῶν τους εἰς τὰς πόλεις· ἀλλὰ μολονότι ἔκοι-
ματο, δὲν ἡτον ὅμως ἀποθαμένον, καθὼς ἀπεδείχθη ἀπὸ
τὴν ὄγλιγωρην αὔξησιν τῆς Αχαϊκῆς συμμαχίας. Αὐτὸ τὸ
συμμαχικὸν σῶμα ἦμπορεῖ μὲ κάθε δίκαιον νὰ συγκριθῇ
μὲ κάθε ἄλλο, ὅπου νὰ περιέχῃ ἡ Ελληνικὴ Ισορία. Αν
ἡτον, καθὼς συμβαίνει ἀρευκτα εἰς κάθε συμμαχικὴν κοι-
νότητα, ὀλιγώτερον ἔτοιμον κι' ἐνεργητικὸν ἀπὸ τὰς Αθήνας,
ἢ ἀκύρη καὶ ἀπὸ τὴν Λακεδαιμονίαν εἰς τὰς πράξεις του,
ἢ τον ὅμως ἀνώτερον καὶ ἀπὸ τὰς δύω κατὰ τὴν φρό-
νιμην καὶ ἐλευθέριον πολιτικὴν, δικαιοσύνην, καὶ μετριό-
τητα. Αἱ περιστάσεις του μολοντοῦτο ἦταν πολὺ ὀλιγώ-
τερον εὐτυχεῖς. Εκεῖνο εἶχε νὰ παίξῃ δύσκολον παιγνίδι
μεταξὺ τῆς φιλοδοξίας τῶν Βασιλέων τῆς Μακεδόνας
καὶ τῆς Σπάρτης, καὶ τῆς ἀκαθεξίας τῶν Αἰτωλῶν· ἀλλ'
ἀπὸ τὴν σιγμὴν, ὅπου οἱ Ρωμαῖοι ἐπάτησαν τὴν σκηνὴν,
ἢ τύχη του ἀπεφασίσθη. Ισως ἡ δύναμις τῆς Ρώμης θὰ
εὑρισκειν ἀντίστασιν ἀπὸ μιὰν ἔνωσιν τῶν Ελλήνων, καθὼς
ἐκείνη ὅπου ἔγινεν ἐναντίον τῶν Περσῶν· ἀλλ' ἡ πολυμή-
χανη πολιτικὴ τους ἔκαμεν, ὅπου τέτοια ἔνωσις νὰ
μὴν ἔπιτεύχῃ. Μήτε πρέπει νὰ νομισθῇ σφάλμα τῶν Ελλήνων,
ὅτι δὲν ἦμπόρεσαν ν' ἀντισταθοῦν τὴν τρομερωτάτην ἔνωσιν
τῆς δυνάμεως καὶ πανουργίας, ἀφ' ὅσας ποτὲ γὸν κόσμον
ἔφανησαν· καὶ μᾶλιστα, τὰς πρώτας ἀργάς, δὲν εἶγαν ἀκόμη

τὴν ἀναγκαίαν γνώρισιν, ὅπου ἡμποροῦσε νὰ τοὺς κάμη νὰ κρίνουν ὄρθα πόσον ἄξιζαν τὰ καυχήματα τῆς Ρωμαϊκῆς Βουλῆς περὶ τῆς ἴδιας τῆς γενναιότητος. Η σειρὰ τῆς Ιεροίας δὲν βεβαιώνει τὴν πολιτικὴν χειροτέρευσιν, ὅπου τότε ἀπέδιδαν εἰς τοὺς Ελληνας, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου φέρνει τὴν πλέον ἀποφασιστικὴν μαρτυρίαν, διὸς διὸς τὴν διατήρησιν τῆς σρατιωτικῆς τῶν ἀνδρίας. Οἱ σρατιῶται τοῦ Φιλοποίμενος δὲν εἶχαν ὀλιγότερον θάρσος, εἴτε πειθαρχίαν, κατὰ τὸ σύγμα τοῦ τότε κακιροῦ, ἀπὸ ἔκεινους τοῦ Φλαμινίου ἢ τοῦ Αιμιλίου Παύλου. Ανίσως ἔνα σράτευμα Ρωμαϊκὸν ἦτον ταῖς περισσότεραις φοραῖς καλύτερον ἐργαλείον πολέμου παρὰ ἔνας ἵσος ἀριθμὸς Ελλήνων ἢ Μακεδόνων, ἢ αὐτία τῆς διαφορᾶς αὐτῆς πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν φύσιν τῆς φαλαγγος, ἢ ὅποια, ἀφοῦ ἐθριάμβευσεν ἐπάνω κάνε ἄλλου προηγουμένου συγήματος τακτικῆς, ὑπετάχθη σὴν ἀράδα τῆς εἰς τὸν Ρωμαϊκὸν Λεγεῶνα, ὡς σὶς ὄργανισμὸν ὀλιγώτατα κατώτερον κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ πολὺ ἀνώτερον κατὰ τὴν λυγιστικότητα καὶ εύκολίαν τοῦ νὰ ταιριάζεται εἰς διαφόρους περισάσεις.

Απὸ τὰς ὀλίγας εἰδήσεις ὅπου μᾶς μνέσκουν, δὲν ἡμποροῦμεν ἐντελῶς νὰ καταγράψωμεν τὸ βαθμηδὸν ξέπεσμα τῆς ἐθνικῆς Δρασηριότητος καὶ εύτυχίας. Αρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν ὀλίγα παραδείγματα διασαφίζοντα τὴν κατάστασιν τῶν Ελλήνων, ὅταν τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος ἦτον φθασμένον εἰς τὴν μεγαλητέραν του ἔκτασιν, καὶ ὅταν τὸ σύγμα τῶν κατ' ἐπαρχίαν διοικήσεων ἔλαβεν τὴν καθολικήν του ξεδίπλωσιν. Άλλὰ πρῶτα μὲ συντομίαν θὰ ὅμιλησομεν περὶ τοῦ πολέμου τοῦ κινηθέντος εἰς τὴν Ελλάδα πρὸ τῆς περιόδου ἔκεινης, ρεταξὲν τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν σρατηγῶν τοῦ Μιθριδάτου, Βασιλέως τοῦ Πόντου (α). (II. X. 87).

(α) Η λίξις Πόντος, δποῦ σημαίνει θάλασσαν, ἐδίδετο ἀπὸ τοὺς Ελληνας εἰδικότερον εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον (μαύρην θάλασσαν). Τὸν μετα-

Οταν σχεδὸν ὄλοκληρος ἡ Κάτω Ασία ἐβάλθη ὑπὸ τὴν ἀρμεσον ἔξουσίαν τῆς Ρώμης, ἢ τῶν ὑποτελῶν της Βασιλέων, εὐγῆκεν, ως ἀντίζηλός της δύναμις, ἔκείνη τοῦ Μιθριδάτου, Ηγεμόνος ἀξίου, Θαρραλέου, καὶ μεγαλόφρονος; ἀλλὰ σκληροῦ καὶ ἀπίσου, ὁ ὅποῖς ἐπλάτυνε κι' ἐνδυνάμωσε τὸ βασίλειόν του μὲ ζημίαν τῶν ἀδυνατωτέρων του γειτόνων. Δὲν ἀργήσε νὰ σηκωθῇ πόλεμος μεταξὺ ἔκεινου καὶ τῶν Ρωμαίων, κατὰ τὸν ὅποιον ἐκεῖνος ἔνίκησε διάφορα σράτευματα, καὶ εἰς ὅλιγον ἔξουσίας τὴν μικρὰν Ασίαν μὲ τὰς περισσοτέρας τῶν γειτονικῶν νήσων. Διὰ τὸ πικρὸν μῆσμα ὅποιον ἔθρεψε κατὰ τῆς Ρώμης, ἔζειλε γράμματα εἰς ὅλην τὴν Ασίαν, προσάζωντας τὸν λαὸν, εἰς μιὰν διωρισμένην ἡμέραν, νὰ κατακόψῃ ὅλους τοὺς Ιταλοὺς, ὃποῦ τὸν τόπον εὑρίσκοντο. Τὸ πρύταγμα ὑπηκούσθη, καὶ διὲ τὴν κατὰ Ρωμαίων ἔχθραν, καὶ διὰ φόβον τοῦ Βασιλέως· καὶ λέγεται, ὅτι ὀγδοῆντα χιλιάδες ἀνθρώποι ἔχαθησαν εἰς αὐτὴν τὴν φρονοκτονίαν. Ο Μιθριδάτης ἐπειτα ἐπολιόρκησε τὴν Ρόδον μὲ στάσις τὰς δυνάμεις καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Άλλ' ἡ Ρόδος διαφενδεύθη μὲ ἀπόφασιν καὶ ἀδρείν. Μετὰ τοῦτο, ὁ Μιθριδάτης ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Εὐρώπην, κι' ἐπεμψεῖσθαι εἰς τὴν Ελλάδα, καὶ σράτευμα μεσ' ἀπὸ τὴν Θράκην εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Οἱ Αθηναῖοι, διὰ τινα ἀγνώριστην αἰτίαν, ὑπεγρεώθησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους νὰ πληρώσουν χρηματικὴν ποινὴν, καὶ

αὐτὸν ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὸ μεταφέρονταν ὄμοιως καὶ εἰς τεῦς τόπους, ὃπερ εἶναι ἐπάνω σὰ παράλια τῆς, μὲ τὰ ὅποια τοῦ Ελληνες εἶχαν μέγα διπλόριον. Καὶ ἀπὸ τεῦς Ρωμαίους ἐδόθη εἰς ἓνα μερικὸν τόπον, ὃποῦ περικλείει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Λσιατικῆς παραλίας τῆς Μαύρης Θαλάσσας, καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ πλάγια τοῦ Καυκάσου ως τὰ σύνορα τῆς Βιθυνίας. Εἰς αὐτὴν τὴν σημασίαν πρέπει νὰ πέργωμεν τὸ ὄνυμα Πόντος, ὃποῦ ἴδω οὐδὲ ἀγαφίρνομεν.

οἱ ἄρχοντες τῶν Αθηνῶν ἐμποδίσθησαν τοῦ νὰ ἐνεργοῦν τὸ ἐπαγγελμάτων. Ο Επικούρειος φιλόσοφος, Αριστίων, ὁ ὅπου ἦσάθη σαλμένος ἀπὸ τοὺς Αθηναίους ως Πρέσβυτος πρὸς τὸν Μιθριδάτην, τοὺς κατέπεισες σὸν γυρισμόν του νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸν Βασιλέα, βασιλιώνων τάξτους, δτὶ ἐκεῖνος θὰ ἔσανέσαινε τὴν Δημοκρατίαν, καὶ θὰ ἔκχυμε τὰ μεγαλύτερα καλὰ, τόσον εἰς τὸ κοινὸν, δσον καὶ εἰς τοὺς πολίτας. Ο λαὸς ἡκαλούθησε τὰς συμβουλάς του, καὶ οἱ προύχοντες ἐτραβίχθησαν τὴν Ιταλίαν. Ο Αρχέλαος, ὃποιος ἔξουσίαζε τὸν Ασιατικὸν σύλον, ὑπέταξε τὸ νησὶ τῆς Δηλου, τὸ ὅποιον ἦτον ἀποσατημένον ἀπὸ τοὺς Αθηναίους, τοὺς τὸ ἔδωσε πίσω, καὶ κατέθεσε τὰ λάρυρά του εἰς τὴν πόλιν των. Μὲ τὴν πρόφασιν νὰ τὰ φυλάττῃ, ἔζειλε δύω χιλιάδας σρατιώτας, μὲ τῶν ὅποίων τὴν βοήθειαν ὁ Αριστίων κατεσήθη τύραννος τῶν Αθηνῶν, καὶ ἔσφαξεν, ἥ παρεδώσε σὸν Μέθριδάτην, δλους τοὺς φίλους τῆς Ρώμης. Ο Αρχέλαος ἐκέρδισε προσέτι σὸν μέρος τοῦ τοὺς Αχαιοὺς, τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Βοιωτοὺς, καὶ κατέκτησε τὰς κυκλαδας, καὶ ἄλλας νῆσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Τὸν ἐφεξῆς χρόνον (Π. Χ 86), ἦλθε τὴν Ελλάδα ὁ Υπατος Λουκιος Κορνήλιος Σύλλας. Αὐτὸς, καὶ ὁ Γαϊος Μάριος ἐπιάσθησαν τὰ ἄρματα μεταξύ των, ποιὸς νὰ γίνη ὁ ἀρχηγὸς εἰς τὸν κατὰ Μιθριδάτου πόλεμον, καὶ ὅσερ ἀπὸ σκληρὴν καὶ βάρβαρον διαφιλονείχησιν, ἐπειδὴ ὁ Μάριος, νικηθεὶς, μόλις ἡμιπόρεσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ιταλίαν, ὁ νικητὴς του ἀντιζηλος ὠδήγησε τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν Ελλάδα. Οἱ Βοιωτοὶ ὑπετάχθησαν σὸν πλησίασμά του, καὶ τὰ ἄλλα κράτη, ὃποῦ ἐπῆραν μέρος μὲ τὸν Μιθριδάτην, ἔζειλαν πρέσβεις νὰ προσφέρουν τὴν ὑποταγὴν των. Αἱ Αθηναί μοναχὴ ἀντεῖκοντο. Ο Σύλλας ἄφησεν τῶν ἀξιωματικῶν του νὰ πολιορκήσῃ τὴν πόλιν, ἐνῷ ἀτός του ἐκτύπωσε τὸν Πειραιᾶ, ὃπου εύρισκετο κλεισμένος ὁ Αρχέλαος. Ήσερ-

ἀπὸ πολλὰς ματαίας ἐφόδους, ἐβάλθη νὰ κατασκευάσῃ πολιορκητικὰς μηχανὰς μεγάλου μεγέθους. Οσον διὰ ξύλα, ἔκοψε τὰ ιερὰ δάση τῆς Αττικῆς, τὰ δένδρα τῆς Ακαδημίας, καὶ τοῦ Λυκείου· καὶ διὰ τὰ χρειαζόμενα εἰς τὰς ἔργατου ἀσπρα, ἐγύμνωσε τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν. Οταν ἀπετελείωσαν αἱ μηχαναὶ του ἐπέστρεψε σὴν πολιορκίαν τοῦ Παιραιᾶ, τὴν ὅποιαν ἐξηκολούθησε δι' ὅλον τὸν χειμῶνα· ἀλλ' ὅλα τὰ κτυπήματά του ἐματαιώνοντο ἀπὸ τὸν Αρχέλαον, καὶ εἰς τέλος παραίτησε τὸ ἐπιχείρημα, κι' ἐγύρισε ὅλα τὰ ἄρματά του ἐναντίον τῆς πόλεως τῶν Αθηνῶν.

Εκείνη ἡ πόλις ὑπέφερνεν ἥδη θλιβερὰς ἀπὸ τὴν πεῖναν. Ο Παιραιᾶς ἥτον γεμάτος ἀπὸ τροφὰς, ώσαν ὅποι ὁ σόλος τοῦ Μιθριδάτου ἐξουσίας τὴν θάλασσαν· ἀλλ' ὁ Σύλλας ἐπῆρε κι' ἐχάλασε τὰ μακρὰ τείχη, ὃποι ὅτιαφένδευαν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς πόλεως, καὶ τοῦ λιμένος της, καὶ ἡ ἐπαγρύπνησις του ἐματαιώσε κάθε πρύσπαθησιν τοῦ Αρχελάου νὰ φίψῃ τροφὰς εἰς τὰς Αθήνας. Αἱ δυσυχίαι τῶν πολιορκουμένων ηὔξανοντο ἀπὸ τὴν ὑβριτικὴν ἀσωτείαν τοῦ Αρισίωνος καὶ τῶν ὀπαδῶν του, οἱ ὅποιοι κατεξώδευαν τὰς προμηθευμένας τροφὰς τῆς φρουρᾶς εἰς χαροκοπήματα, ἐνῷ οἱ πολῖται ἔτρωγαν τοὺς σκύλους καὶ τὰ ἄλογα, κι' ἀκόμη τὰ παπούτζια, καὶ τὰ δερμάτινα ἀγκεῖα. Ο Τύραννος ἀνασχυντα ὕβριζε τὸ πλῆθος σὰς δυσυχίαστου. Αρνήθη νὰ δώσῃ ὅλιγον λάδι ν' ἀναφθῇ ἡ ιερὰ κανδύλα εἰς τὸν ναὸν τῆς Αθηνᾶς, καὶ ὅταν ἡ Ιέρεις τὸν παρεκάλεσε διὰ μισό φακὶ κριθάρι, ἐκεῖνος διὰ περιγέλασμα τὴν ἔσειλε τόσον πιπέρι. Ως τὸ ὕστερον, ὁ λαὸς τοῦ ἔσειλε τοὺς Βουλευτὰς καὶ τοὺς Ιερεῖς παρακαλοῦντες τὸν νὰ σέρξῃ νὰ κάμη συμβιβασμοὺς μὲ τοὺς Ρωμαίους· ἀλλ' αὐτὸς τοὺς εδργάλε ἀπ' ἐμπρός του μὲ γροθιαῖς. Μολοντοῦτο, ὅταν ὁ Σύλλας ἦλθε προσωπικῶς ἐμπρὸς σὴν πόλιν, ὁ Αρισίων ἔσειλε τινὰς ἀπὸ τοὺς συντρόφους του νὰ πραγματευθοῦν τὴν εἰρήνην·

καὶ ἐκεῖνοι, ἀντὶ νὰ εἴπουν διὰ μιᾶς τὸ ζήτημάτων, αρχισαν νὰ δημηγοροῦν περὶ τοῦ Θησέως, καὶ ἄλλων παλαιῶν ἥρωών, καὶ περὶ τῶν λαμπρῶν Αθηναϊκῶν κατορθωμάτων ἐναντίον τῆς Περσίας. Οἱ Ρωμαῖοι τοὺς ἔκλεισσαν τὸ σόμα, λέγωντάς τους, ὅτι δὲν ἦλθεν ἀκεῖ νὰ σπουδάσῃ ἥττορικὴν, ἀλλὰ νὰ παιδεύσῃ ἐπαναζάτας. Μετ' ὀλίγον, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, κτυπῶντάς την διὰ νυκτὸς εἰς ἁν' ἀφύλακτον μέρος τοῦ τείχους. Οἱ σρατιῶται ἀπὸ προσαγῆς του, ἔσφαζαν ὅποιον ἦυρισκαν, ὡς που τὸ αἷμα ἔχει ὡς φεῦμα ἔξω ἀπὸ τὰς θύρας· καὶ πολλοὶ Αθηναῖοι ἀποτελοῦντος ἐφονεύθησαν, μὴν ὑποφέροντες νὰ ἴδουν τὸν τέλειον τῆς πατρίδος ἐξολοθρευμόν. Μολοντοῦτο, ἀπὸ παρακάλεσιν τιγῶν Αθηναίων ἐξορίσων, καὶ ὅλων τῶν Ρωμαίων Βουλευτῶν, ὃποιοι εἶχε σὸν σρατόπεδόν του, ὁ ἐξολοθρευτὴς αὐτὸς ἐγκατέτησε τὸν χαλασμὸν, καὶ εἶπεν, ὅτι ἐξεργεῖ νὰ λυπηθῇ τοὺς ζωντανοὺς διὰ χάριν ἐκείνων, ὃποιοι ἦταν ἀπὸ πολλοῦ ἀποθαμμένοι. Εσήκωσεν ὅμως ἀπὸ τοὺς Αθηναίους τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἐκλέγουν τὰ Αρχεῖα, καὶ νὰ κάμουν νόμους, καὶ κατεδίκασσεν εἰς θάνατον τὸν Αριστίωνα μὲ τοὺς συντρόφους καὶ ὑπουργούς του. Μετὰ τοῦτο, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Πειραιᾶ, κι' ὑπεγρέωσε τὸν Αρχέλαον ν' ἀφήσῃ τὸν τόπον, ὅπερ ἀπὸ τόσον δυνατὴν διαφένδευσιν, καὶ νὰ τραβηγθῇ εἰς τὴν Μουνυχίαν. Εὖθὺς ὃποιοῦ ἐκυρίευσεν ὁ Σύλλας τὸν Πειραιᾶ, τοῦ ἐκρήμνισε τὰ τείχη, κι' ἐκάυσε τὰς ἀποθήκας καὶ τὸ Ναυπηγεῖον.

Οἱ Αρχέλαος μετ' ὀλίγον ἀφῆσε τὴν Μουνυχίαν, κι' ἐπῆγε τὴν Θεσσαλίαν, ὃπου, ἐνώθη μὲ τὸ σράτευμα τῆς Μακεδονίας. Μ' αὐτὰς τὰς δυνάμεις ἐμβῆκε πάλιν εἰς τὴν Βοιωτίαν, κι' ἐκεῖ ἐντάρμωσε τὸν Σύλλαν. Εἰς μίαν μεγάλην μάχην κοντὰ τὴν Χαιρώνειαν, ἡ σαθερότης καὶ πειθαρχία τῶν Ρωμαίων ἐθριάμβευσεν ἐναντίον τοῦ πολὺ μεγαλητέρου ἀριθμοῦ τῶν ἐχθρῶν. Κάποιον καιρὸν ἐπειτα,

δεύτερον Ασιάτικὸν σράτευμα ἐβάλθη εἰς τὴν Ελλάδα, καὶ ἔγαλάσθη παρομοίως.

Εἰς τὸ μεταξὺ, ἢ σκληρότης τοῦ Μιθριδάτου ἡνάγκασε τὴν Εφεσον, καὶ πολλὰς ἄλλας Ασιατικὰς πόλεις, νὰ ἐπαναστήσουν. Φοβούμενος ἐκεῖνος γενεχῶν ἐπαναστάσιν, διεκῆρυξεν ἐλευθερίαν δι' ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, ἔσδυτε τὰ χρέη των, καὶ ἔδωσε πολιτικὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς σκλαβοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους. Ακούωντας, ὅτι καὶ δευτέρου φορᾶν τὸ σράτευμά του ἐνικήθη εἰς τὴν Ελλάδα, ἀδείρισε τὸν Αρχέλαον νὰ κάμῃ εἰρήνην μὲν ὅ,τι καλητέρας ἦν πορέσῃ συνθήκας. Ο Σύλλας παρομοίως εἶχε πόθον νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον, ἐπειδὴ οἱ ἔγχροι του ἔσαναπέκτησαν τὴν δύναμιν εἰς τὴν Ιταλίαν. Αἱ συνθῆκαι δύος δὲν ἔσυμφωνούσαν, ὡς που δὲν θέλειαν δὲν ἐπέρασεν εἰς τὴν Ασίαν. Ο Μιθριδάτης τέλος πάντων ἔζερξε νὰ δώσῃ πίσω δύο ἑκέρδισεν εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον· νὰ πληρώσῃ δύο χιλιάδας ταλαντα, καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ρωμαίους ἀνδεμῆντα ἀπὸ τὰ πλοῖά του. Ο Σύλλας λοιπὸν ἐτομάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν Ιταλίαν διὰ νὰ δράσῃ τὴν κυβέρνησιν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐγχρῶν του. (Π. Χ. 84.)

Προτοῦ ἐμβῆ ἐις τὰ πλοῖα, διέτριψε κάμποσον εἰς τὴν Ασίαν νὰ συστήσῃ τὴν Κυβέρνησιν, καὶ νὰ πλουτίσῃ αὐτὸς καὶ οἱ σρατιῶται του. Επρόταξεν, ὅτι ὅλοι οἱ σκλάβοι, οἱ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὸν Μιθριδάτην, νὰ ἔσαναπγαίνουν δικαιίος σὸν αὐθέντην του. Αὐτὸς ἐπροένησε συγγύσεις. Τινὲς τῶν πόλεων ἐπανασάτησαν, καὶ οἱ Ρωμαῖοι ηὔραν πρόφασιν νὰ δημιεύουν καὶ νὰ σφάζουν. Οι φατριαῖς τοῦ Μιθριδάτου παντοῦ ἐπαιδεύοντο, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Εφεσον. Ο Σύλλας ἔπειτα ἐσυγκάλεσεν εἰς τὴν Εφεσον συνάθροισιν ἀπεισαλμένων ἀπ' ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ασίας. Τοὺς ἐπέπληξεν, ὅτι λησμονοῦντες τὰ καλὰ ὅποι ἐλαβαν ἀπὸ τὴν Ρώμην, ἐδείχθησαν ἀγαριστατοι, ἐπειδὴ πρόθυμοι ἐνώθησαν

μὲ τὸν Μιθριδάτην, καὶ ὑπουργοῦσαν τὴν σκληρότητά του. Τοὺς εἶπεν, δτὶ δι' αὐτὸ ἔκεῖνοι ἐπαιδεύθησαν εἰς μέρος ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴν καὶ καταδυνατείαν τοῦ αὐθέντου, ὃποι ἐδιάλεξαν· καὶ ὅτι, οἱ πρωταίτιοι τοῦ κακοῦ ηὔραν τὴν δικαίαν παίδευσιν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Μολοντοῦτο κατί περισσότερη παίδευσις τοὺς ἥτον ἀναγκαῖα· ἀλλ' αὐτῇ θὰ ἐμετριάζετο χάριν τοῦ Ελληνικοῦ ὄνοματος, καὶ τῆς παλαιᾶς φιλίας. Τοὺς ἐπεφόρτιζε μόνο γε τὴν ποσότητα πέντε χρόνων δοσίματος, καὶ προσέτι μὲ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου, καὶ τὰς συνειθισμένας φυρολογίας ὅπου ἐχρεωσοῦντο ἀπὸ τὰς Επαρχίας.

Εὗταί τοι τὰ σώματα σρατιωτῶν εἰς ὅλας τὰς πόλεις νὰ συντάξουν τὰ χρήματα, ὃποι ἐπρεπε πᾶσα μιὰ νὰ πληρώσῃ. Ο λαὸς ὑποχρεώθη νὰ δανεισθῇ χρήματα μὲ μεγάλον τόκον, καὶ νὰ βάλῃ σημάδι τὰ θέατρά του, καὶ τ' ἀλλα δημόσια κτίρια. Οἱ κάτοικοι ὑπεβάλλησαν εἰς τὴν αὐθίδειαν καὶ φιλαργυρίαν τῶν Ρωμαίων σρατιωτῶν, ὃποι ἐγέλλοντο νὰ κατοικήσουν εἰς τὰ σπίτια τοῦ λαοῦ, ὥντας ὁ καθε δίκοκυρης ὑποχρεωμένος νὰ πληρώνῃ εἰς τὸν σρατιότην, ὃποι τὸν ἐφορτόνετο, δεκαέξη (σχεδὸν ἐννέα σελλήνια) δραχμὰς τὴν ήμέραν, καὶ νὰ τὸν ταγίζῃ κι' ἐλεῖνον καὶ δσους ἄλλους φίλους τοῦ ἔκεινος γῆθελε νὰ καλέσῃ. Ο Ανθύπατος δὲν ἦμποροῦσεν οὐδὲ νὰ τοὺς ὑπερασπισθῇ ἐναντίον τῶν Παιρατῶν, τοὺς ὃποίους ὁ Μιθριδάτης ἐνδυνάμωνεν, ὃς ποὺ ἐπληθυναν κι' ἔγιναν τόσον δυνατοὶ καὶ τολμηροὶ, ὅτε δύο μόνον ἐγέμιζαν τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ ἐκτυποῦσαν καὶ τὰς πόλεις. Ενῷ ἀκόμη ὁ Σύλλας εύρισκετο εἰς τὴν Ασίαν, ἔκεινοι ἐπῆραν καὶ κατεγύμνωσαν τὴν Ιασσὸν, τὴν Σάρον, τὰς Κλαζομενὰς, καὶ τὴν Σαμοθράκην. Αφοῦ οὕτως ἐδιοίκησε τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐπαρχίας, ὁ Σύλλας ἀπέπλευσε διὰ τὴν Ετολίαν.

Οταν ὅλα τὰ λοιπὰ Ελληνικὰ Κράτη εύρισκωντο ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῆς Ρώμης, οἱ Ρόδιοι μόνοι ἐφύλαξαν τοὺς ιδίους

των νόμους καὶ ἐλευθερίαν. Υπεγραθησαν ἀληθινὰ νὰ κατεβάσουν ὄλιγον τοὺς συχασμούς των ὡς δὲ ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν, καὶ γὰρ κατασαθοῦν σύμμαχοι τῆς Ρώμης, τὸ ἔπειον πάντα ἐσήμαινε ἐναερίον ὑποταγῆς, ἀλλὰ τὰ πολιτικάτων κατασήματα ἰσάθησαν ἀμετάβλητα, καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀξιωματικοὶ δὲν ἀνακατώνοντο εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς ἕσωτερης ἐκείνων διοικήσεως. Εβαζοῦσαν ἀκόμη τὸν σόλον τους, καὶ ἐξακολούθησαν νὰ ἔχουν τὰ ἴδιά των ἄρματα· καὶ ὅτι ἀκόμη διέσωζαν πολὺ ἀπὸ τὸ παλαιὸν φρόνημα κι' ἀνδρείαν, αρχετὰ τὸ ἔδειξαν εἰς τὴν κατὰ Μιθριδάτου ἀντίστασιν, ὅταν ὀλομόναχοι, χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων, ἐβάζαζαν κι' ἀπέσπρωξαν τοὺς σόλους καὶ τὰ στρατεύματα ἐκείνους τοῦ Βασιλέως, ὁδηγούμενα ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐκείνου προτερήματα, καὶ κινούμενα ἀπὸ τὴν ἐπίμωνό του θελησιγ. Ισως, διὸ νὰ ἀνταμείψῃ τὰς ἐκδουλεύσεις τῶν Ρωδίων εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ὁ Σύλλας ἔκαμε τὴν πόλιν Καῦνον τῆς Καρίας, καὶ πολλὰς τῶν γῆσων, ὑποτελεῖς εἰς ἐκείνους. Αὐτοὶ φαίνεται, ὅτι ἐξηκολούθησαν εἰς τὴν τότε τους κατάστασιν ὡς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ὃποῦ ἔρχισε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος, καὶ τότε ἡ πόλις τῶν ἐκυριεύθη ἀπὸ τὸν Κάσσιον, καὶ ἐξεγυμνώθη ἀπὸ ὅλα τὶς τὰ πλούτη.

Ο πόλεμος μὲ τὸν Μιθριδάτην ξανήρχισε, καὶ ἐξηκολούθησε μὲ πολλὰς τῆς τύχης μεταβολὰς, ὡς που ἐκεῖνος ὁ Ήγεμὼν ἔχασεν ὅτι κι' ἀν εἶχε, καὶ ἡγαγκάσθη ἀτός του νὰ φονευθῇ διὰ νὰ μὴν πέσῃ σὰ χέρια τῶν ἐγθρῶν του. Αλλὰ ἡ ἔξουσία τῆς Ρώμης, ἐπάνω τῶν Ελλήνων, τόσου τῆς Εύρωπης, ὃσον καὶ τῆς Ασίας, δὲν ἔλαβε πλέον διακοπήν. Αὐτὴ ἡ ἔξουσία ἐνεργεῖτο ἀπὸ τοὺς Κυβερνήτας τῆς ἐπαρχίας, οἱ ὅποιοι, μάλιστα ἐδιαλέγοντο ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τῆς Ρώμης ἀξιωματικοὺς τοῦ περασμένου χρόνου, καὶ ἐπωνομάζοντο Ανθύπατοι, ἢ Πρεπραιτορες, κατὰ τὸ

αξίωμα ὅπου δὲ δὴ εἶχαν. Αὐτοὶ οἱ Κυβερνήται ἔξουσίαζαν τὰς δρατεύματα, καὶ διεύθυναν τὴν γενικὴν διοίκησιν· ἀνεργοῦσαν προσέτι τὴν δικαστικὴν δύναμιν, τουλάχιστον εἰς δῆλας τὰς ὑποθέσεις ὅπου ἀνεφέροντο εἰς τὸ Κράτος, καὶ εἰς δῆλας ἐνας τῶν μερῶν ἦτον Ρωμαῖος. Ήτον περιωρισμένη καὶ κανονισμένη ἡ ἔξουσία τους, ἐπάνω τῶν συμπατριωτῶν τους, τοὺς δῆποιους δὲν ἡμποροῦσαν γὰρ παθεύσουν μὲν θάνατον, ή μὲ δαρμοῦς, ἀν δὲν κατεδίκαζοντο πρώτα ἀπὸ τακτικὴν κρισολογίαν κατὰ τὴν μέθοδον τῶν Ρωμαϊκῶν νόμων. Άλλ' ὅσους δὲν ἦταν ἡ γεννημένοι, ή θετοὶ πολῖται τῆς Ρώμης, ἐκείνους ἡμποροῦσαν καὶ νὰ ξυλίζουν, καὶ νὰ σφαζουν μὲ τὸν πλεόν σύντομον καὶ αὐτοδέσποτον τρόπον. Πρόσθες εἰς τοῦτο, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ αἱ μερικαὶ διαφοραὶ τῶν ἐπαρχιωτῶν χωινῶν ἀπεφκούσιοντο ἀπὸ τὰς ἐπιγύρων δικαστήρια, ἡμποροῦσαν ὅμως πάντοτε νὰ ἐκκαλεσθοῦν πρὸς τὸν Κυβερνήτην, ὁ δῆποιος ἐδύνατο ν' ἀναιρέσῃ τὴν ἀπόφασιν καὶ νὰ παρεύσῃ καὶ τοὺς κριτάς. Άλλὰ δι' ὅσα κακὰ ἔκαρν' ὁ κυβερνήτης, αὐτὰ εἰς τὴν Ρώμην μόνον ἡμποροῦσαν νὰ ἐκκληθοῦν, μὲ πολλὰ ἔξιδα, καὶ ἵσως καὶ μὲ κίνδυνον, καὶ μὲ τὴν μεγάλην πιθανότητα, ὅτι ὁ ὑπεύθυνος Κυβερνήτης θὰ ἐπρόσατεύετο ἀπὸ τὴν ἐπίρροιαν τῆς οίκογενείας του, η ἀπὸ τὴν συμπάθειαν τῶν δύμων του κακοποιῶν.

Αὐτὸ τὸ σύσημα δὲν ἔλειψε νὰ γεννήσῃ ἀπείρους καταχρήσεις. Άλλ' ὅλα τὰ κακά του εἰς πλάτος ἔζεδιπλώθησαν ἀπὸ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν δῆποιον ἐδίδοντο αὐτὰ τὰ αξίωματα. Εἰς τὴν τότε διεφθαρμένην κατάστασιν τῶν Ρωμαϊκῶν ἥθων, ὁ συνειθμένος δρόμος διὲ τὰς Υπατείας καὶ Ηρατορίας ἦτον, τὸ νὰ κατεξοδεύῃ τις χρήματα εἰς δωροδοκίας, καὶ εἰς κοινὰ πανηγύρια. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤλπιζαν νὰ λάβουν τὰς κυβερνήσεις τῶν ἐπαρχιῶν, αἱ ἐποίαι πάντα ἔργοντο ὕσερ' ἀπ' τὰς ὑψηλὰς αξιώματα τῆς Ρώμης, καὶ ἐλογάριαζαν, ὅτι καταστραγγίζοντες τοὺς δυσυχεῖς ὑπη-

κέους, θ' ἀντεπληρώνοντο μὲ τὸ παραπάνω διὰ τὰ χρήματα
όποιοι ἔβριπταν εἰς τὸ νὰ εὐχαριστούν τὸν λαὸν τῆς Ρώ-
μης. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον, ὅτι γενικῶς ἐπεκράτει ἡ
ἀρπαγὴ καὶ καταδυνατεία, ὅποιαν, ὀλίγη γνώρισις τῆς Ισο-
ρίας τῶν Ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν, ημπορεῖ νὰ μᾶς τὴν διασαφίσῃ.

«Εἶναι πένιοθαύματος», λέγει ὁ Κικέρων εἰς ἔνα πρὸς
τὸν ἀδελφόν του χράμψα «ὅτι ἐσὺ ἔχυβέρυνος τὴν Ασίαν
· διὰ τρεῖς χρονούς εἰς τρόπον τέτοιον, ὡς οὔτε ἀγάλ-
ματα, οὔτε εἰκόνες, οὔτε πολύτιμα ἀγγεῖα, οὔτε πλούσια
· ἐπιπλα, οὔτε σκλάβοι, οὔτε προσφοραὶ χρημάτων εἰς δια-
φθοράν τῆς δικαιοσύνης, σ' ἔκαμπαν νὰ παραστήσῃς ἀπὸ
τὴν μεγάλην δικαιοσύνην καὶ καθαρότητα τῆς δύνης
· σου. Άλλὰ τι ἄλλο ημπορεῖ νὰ φαντασθῇ τις προκριτώ-
τερον ἢ ἐπιθυμητότερον ἀπ' αὐτὸν, ὅτι ἡ ἀρετὴ, ἡ εὐχα-
ριστησίς, ἡ ἐλευθερία ἀπὸ ζηλότυπαις ἐπιθυμίαις, νὰ μὴν
μνέσκουν χρυμμένα εἰς τὸ σκοτάδι, ἀλλὰ νὰ φαίνωνται εἰς
τὸ φανερὸν φῶς τῆς Ασίας, θεωρούμενα ἀπὸ μιὰν ἐπί-
σημον ἐπαρχίαν, καὶ ἀκουόμενα ἀπὸ ὅλων τὰς ἔθνη; ὅτι,
οἱ αἰνῆσωποι νὰ μὴν τρομάζουν ἀπὸ τὰ ταξείδια σου, νὰ
μὴν ἀποκάμνουν ἀπὸ τὰ ἐξηδάσου, ἢ νὰ μὴν ἐνογλωῦν-
ται ἀπὸ τὸ φύλασιμόν σου; ὅτι, διπού κι ἀν πηγαίνῃς,
ἐκεῖ νὰ ἔναι χαρά, καὶ τὸ δημόσιον καὶ τοὺς μερικούς,
ὑποδεγμένης ἡ πόλις ὡς προσάτην, ἀλλ' ὅχι ὡς τύραν-
νον, καὶ τὸ σπῆτι διπού κατοικεῖς, ὡς φίλον, καὶ δῆλο
ὡς ληστήν; » Εὔμορφη εἰκὼν τῶν αἰσθημάτων, ὅποιοι κοινῶς
ἐσυντρόφευαν τὸν δρόμον, καὶ ἐγκαίρετοῦσαν τὸν ἐργομὸν τοῦ
Ρωμαίου Κυβεργήτου· γεράσις νὰ μετρήσωμεν τὸν εἰδικὸν ἐπατ-
νον, τὸν περιεχόμενον εἰς τὴν ἀργὴν τοῦ παραγράφου, ὅποιο
ἀπὸ τὸν Κικέρωνα ἐσημειώσαμεν, καὶ τὸν ὅποιον καὶ μόνον
νὰ τὸν ἀναφέρῃ τις εἰς μιὰν ἡθικωτέραν αἰώνων ἐποχὴν,
θὰ ἀπερρίπτετο ὡς ὅβρις. Άλλ' ἂν χρειάζεται καὶ κανέναν με-
ρικὸν παράδειγμα, ὃς ἀκούσαωμεν τὸ λέγει ὁ Κικέρων, οὗτον

ἔσαλθη εἰς τὴν Κιλικίαν, περὶ τῆς κατασάσσεως, εἰς τὴν δύοιαν ὁ προκάτοχός του ἄφησεν ἔκεινην τὴν ἐπαρχίαν. * Εγὼ
* δὲν ἔκουα ἄλλο εἰμὴ παράπονα διὰ τὰ δοσιματα, καὶ
* δτὶ οἱοι ἐπωλοῦσσαν τὰ ἀγαθά των. Ήκουα γογγύσματα
* καὶ μοιρολόγια εἰς τὰς πόλεις· ἔργα δεκτυλοδειγμένα, ὅχε
* ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀγρίου θηρίου. *

Ακόμη κι' ὅταν ὁ Κυβερνήτης ἦτον πρεσβυτικὸς ἀδιάφθορος,
οἱ αξιωματικοί του, κι' οἱ ἴδιοι δοῦλοι του, συχνὰ ἐπωλοῦ-
σσαν τὴν ὑπόληψιν τῆς ἐπιρροίας, ὅπου εἶχαν ἐπάνω του,
εἴτε ἦτον αὐτὴ ἀληθική, εἴτε καθ' ὑπόκρισιν. Αὐτὸς διναὶ
χίνδυνος ἀγώριτος ἀπὸ τὰς αὐτοδεσπότους κυβερνήσεις, καὶ
μάλιστα, ὅταν διοικοῦνται ἀπὸ ξένα ἡ προτωρινὰ ὑποκεί-
ματα. Άλλα δὲν ἦτον ὁ Ανθύπατος καὶ ἡ συνοδείξ του, οἱ
μοναχοὶ ύπου εἶχαν τὸ προνόμιον νὰ καταδυνατεύουν. Πολλὴ
εξουσία ἐδίδετο εἰς τὴν ἐταιρείαν τῶν Τελωνῶν (α), ή
τῶν ἐνοικιασῶν τῶν δημοσίων εἰσοδημάτων, τὴν ὑποίαν πολὺ¹
κατεχρῶντο. Αὐτὸς, η Βουλὴ τὸ ἐγνώριζεν ἀκόμη ἀπὸ τὸν και-
ρὸν τῆς κατακτήσεως τῆς Μακεδονίας, ἐπειδὴ, εἰς ἣνα ψήφισ-
σμα ἔκεινου τοῦ καιροῦ, ἀναφερμένον ἀπὸ τὸν Δίβυον, παρατη-
ρεῖται, δτὶ ὅπου οἱ Τελῶναι ἐνεργοῦν, ἔχει ἡ τὰ εἰσοδήματα
χλεπτονται, ἡ οἱ ὑπήκοοι καταδυνατεύονται. Οἱ Τελῶναι ἦταν
ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν Ιππέων, τὴν δευτέρην εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν
πολιτείαν· καὶ εἶναι εὔκολον γὰρ ὑποτεθῆ, δτὶ εἰς οἱοις τὰς δια-
φορὰς μεταξὺ ἔκεινων καὶ τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας, τὰ συμ-
φέροντα καὶ τὰ ἥθη τοῦ Κυβερνήτου θὰ τὸν ἔκινουν εἰς χάριν
ὅποιων ἦταν ικανότεροι γὰρ τὸν ὀφελήσουν, ἡ νὰ τὸν βλάψουν.

Δὲν τελειώνουν ὅμως ἐδῶ αὐταῖς ἡ χρηματοβυζαντίας
ἀβδέλαις. Εὑρίσκοντο κάποιοι αξιωματικοὶ εἰς τὴν Ρώμην
Αἰδίλες (ἀγορανόμοι) ὄνομαζόμενοι, τῶν ὑποίων χρέος ἦτον
νὰ ἐπιδείχνουν θεάματα διὰ τὴν εὐχαρίστην τοῦ λαοῦ.

(α) Οἱ Τελῶναι αὐτοὶ ἦταν οἱ ἀγοραστοί, ἡ ἐνοικιαστοί τῶν δημοσίων
εἰσοδημάτων, καὶ διὰ τοῦτο εἶχαν πλέοντα καὶ ὑπόληψιν.

καὶ ὅσον περισσότερον λαμπρότητα ἔβαζαν εἰς αὐτὰ, τόσον εὔχολώτερα ἀποκτοῦσαν τὴν εὔνοιαν τοῦ πλήθους. Αν κανεὶς ἀπὸ τοὺς Αγορανόμους εἶχε φίλον τὸν Κυβερνήτην ἐπαρχίας, συχνὰ ἐπροστεύετο νὰ πληρωθῇ μέρος τῶν ἐξόδων του μὲ δυνατικὰς φορολογίας ἀπὸ καμμιὰν τῶν ὑποτελῶν πόλεων. Μάλιστα, τόσον πολὺ αὐτὴ ἡ συνήθεια ἐπεχράτει, ώστε ἀν κανεὶς ἀπερίεργος καὶ συνειδητικὸς Ανθυπάτος δὲν ἔτερος νὰ δώσῃ πρόσωπον εἰς αὐτὰς τὰς ἀρταγὰς, παράπονα ἐγίνοντο κατ' αὐτοῦ, ὅτι ἀμελοῦσε τὴν φιλίαν, ἢ ὅτι ἀπρεπα ἐμπόδιζεν ἐνα νόμιμον δικαίωμα. Ρωμαῖοι ἔμποροι, καὶ δανεισταὶ, ἐσωριάζοντο εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐφόροντιζαν νὰ προβλέπωνται ἀπὸ τὴν Ρώμην μὲ γράμματα συστικὰ πρὸς τὸν Κυβερνήτην, καὶ ἐθερρόῦσαν περισσότερον εἰς τὴν γάριν ἔκείνου, παρὰ εἰς τὴν θικαιοσύνην, ὅταν εἶχαν διαφορὰς μὲ τοὺς ἐντοπίους κατοίκους. Οἱ δανεισταὶ μάλιστα, ὠφελούμενοι ἀπὸ τὰς δυσκολίας, εἰς τὰς ὄποιας ἦταν βιθισμέναι αἱ πόλεις, ἐδάνειζαν μὲ ὑπερβολικὸν διάφορον, καὶ δὲν ἐπρόσεγαν τὶ ἀσφάλειαν ἐλάμβαναν, ἢ ἀν εἶχαν νὰ πληρώσουν οἱ δανειζόμενοι. Εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἀντὶ νὰ μεταχειρισθοῦν ἀπλῆν φρονησιν, συχνότατα ἐμπιστεύοντο εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ Κυβερνήτου, ὅτι θὰ τοὺς ἐπροστευει μὲ τοὺς πλέον βιαίους τρόπους διὰ τὴν ἔξαργύρωσιν τῶν δανείωντος. Εσυνειθίζαν νὰ τοὺς δίδουν ἀξιώματα εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἐπιταυτοῦ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τοὺς βάλουν εἰς κατάσασιν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν δύναμιν τοῦ ἀξιώματός των, καὶ νὰ δώσουν ὠφελιμὸν τέλος εἰς τὰς μερικάστων ὑποθέσεις. Εἰς πόσον βαθμὸν ἔφθαν ἀυτὴ ἡ κατάχροσις, ἥμεῖς ἔγομεν ἐνα φρικτὸν παράδειγμα εἰς τὸ κάμωμα κάποιου Σκεπτίου, ὁ ὅποιος, ἔχωντας νὰ λάβῃ μεγάλην ποσότητα ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς εἰς Κύπρον Σαλαμῖνος διὰ ἐνα δάνειον πρὸς 48 τὰ ἑκατὸν τὸν γρόνον, δλαβεν ἀπὸ τὸν εἰς Κιλικίαν προκάτοχον τῷ

Κικέρωνος, κυβερνητικὸν ἀξίωμα εἰς τὴν νῆσον, καὶ σφραγίδαν εἰς τὰς προσαγάπας του, καὶ μὲν αὐτὰ ἀπέκλεισε τοὺς Βουλευτὰς εἰς τὸ οἴκημα τῶν συναθροίτεων των, καὶ τοὺς ἐκράτησε κλεισμένους, ὡς που πέντε ἀπ' αὐτοὺς ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πεῖναν.

Καὶ ἄλλο ἔνα σῖδος τυραννίας ὑπέφερναιν οἱ δυσυχεῖς ἐπαρχιῶται. Οχι μόνον δὲν ἔτολμοῦσαν νὰ σείλουν παράπονα εἰς τὴν Ρώμην, ἀλλὰ συχνὰ ὑπεγρεώνοντο νὰ πέμπουν ἀπεσαλμένους μὲν βαρύτατα ἔξοδα, διὰ νὰ μαρτυρήσουν τὴν μετριότητα καὶ δικαιοσύνην ἐκείνων, ὅπου τοὺς κατεγύμνων, καὶ τὴν ἀγαθότητα ἐκείνων ὅποῦ τοὺς ἐτυράννουν. Οπως ἄτιμα κι' ἀν ἐφέρνετο ἔνας Ανθύπατος, ὅταν ἐμελλε ν' ἀφῆσῃ τὴν κυβερνησίαν του, σχεδὸν πάντα ἡκολουθεῖτο ἀπὸ κολακευτικὰς πρεσβείας. Ως καὶ εἰς τὸν Κ. Βέρρην, Πρυταίτῳ τῆς Σικελίας ἔκαμαν τὸ ἴδιον, ἐναντίον τῶν ἀπαραδειγματίσων ἀνομημάτων τοῦ ἄποιου, ὅλη ἡ ἐπικρια ἐστήκωσε διὰ μιᾶς τὴν φωνὴν της, εὐθὺς ὅποῦ ὁ λαὸς ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ξεθυμάνῃ ἀφοβά τὰ ἀληθινάτου αἰσθήματα.

Αφοῦ ἐφέραμεν τινὰ παραδείγματα τῶν κακῶν, ὅποιοι ἐπροξενοῦσεν ἡ Ρωμαϊκὴ ἔξουσία, πρέπει τώρα νὰ ἴδωμεν μὲ ποίας ωφελείας, ὅτι λογῆς αὐταὶ κι' ἀν ἦταν, ἡμ.ποροῦν αὐτὰ ν' ἀντικρυσθοῦν. Οπόταν τὰ κατακτημένα ἔθνη ἦταν πτωγὰ καὶ βάρβαρα, αὐταὶ αἱ ωφέλειαι ἦταν μεγάλαι, μελνότι καὶ τότε δὲν ἐφαίνοντο ἀρκεταὶ νὰ ἀντιζυγιάσουν τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τῆς δυσυλωτικῆς καταδυνατείας. Λιγ τὰ τέτοια ἔθνη ἐμ.βαζαν καλητέρους νόμους, ἀνθρωπινώτερα ἥθη, μεγαλητέραν καλλιέργειαν τοῦ νοὸς, καὶ καθολα προκομμενέσερον πολιτισμόν, κάποιαν ἀποκατάσασιν εἰρήνης καὶ τάξεως, τὴν αὔξησιν τοῦ πλούτου, τὴν ἀνέγερσιν μεγάλων οἰκοδομῶν διὰ δημόσιον ωφέλειαν καὶ μεγαλα πρέπειαν. Οἱ Ελληνες ὅμως, ἡ οἱ τόποι ὅποῦ αἰσθάνθησαν τὴν δύναμιν τοῦ Ελληνικοῦ πολιτισμοῦ ὀλίγην εἶχαν γειτεῖν,